

Yn RCSLT rydym wedi dadlau'n gyson dros niferoedd uwch o gomisiynu ar gyfer therapi lleferydd ac iaith o ystyried y dystiolaeth glir ar gyfer ehangu'r proffesiwn i feysydd mwy newydd fel cyfiawnder a buddsoddi mewn rolau.

Mae RCSLT yn parhau i annog Llywodraeth Cymru i sicrhau cynnydd parhaus yn nifer y lleoedd hyfforddi ar gyfer y dyfodol er mwyn sicrhau ein bod yn gallu diwallu anghenion ein pobl ifanc fwyaf agored i niwed.

Fel y mae achos cyfiawnder ieuenctid yn ei ddangos, mae angen dybryd i wella cynllunio'r gweithlu ar gyfer Proffesiynau Perthynol i lechyd ac yn arbennig therapi lleferydd ac iaith – proffesiwn sy'n torri ar draws addysg, gwasanaethau cymdeithasol, iechyd a chyfiawnder. Mae hyn yn hanfodol i sicrhau bod rhagamcanion gweithlu'r dyfodol yn bodloni'r galw.

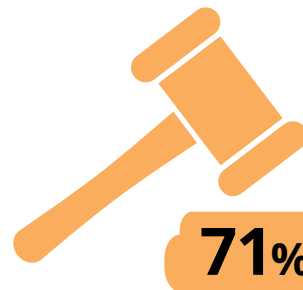
Mae hwn yn fater sy'n sefyll wrth ymyl y ffin, gyda llawer o gyfrifoldebau datganoledig a neilltuedig yn gorgyffwrdd.

MATERION ALLWEDDOL AC YSTADEGAU

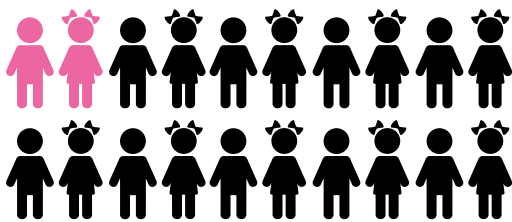
CYFIAWNDER A CHYFIAWNDER IEUENCTID

Mae tystiolaeth ryngwladol gref bod nifer yr achosion o anghenion lleferydd, iaith a chyfathrebu (SLCN) yn llawer mwy cyffredin yn y boblogaeth droseddol nag yn y boblogaeth gyffredinol.

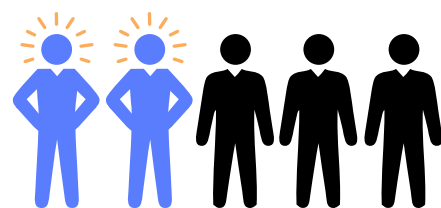
Mae'r rhai sy'n dod i mewn i'r system cyfiawnder ieuenctid (GCI) yn aml yn gwneud hynny o leoliadau lle mae risg uwch y bydd gan bobl anghenion cyfathrebu na chawsant eu nodi o'r blaen o bosibl.

Mae'r ffigwr diweddaraf yn dangos bod gan 71% o blant a ddedfrydwyd yng Nghymru a Lloegr SLCN.

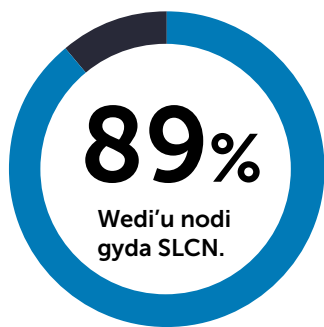

Dim ond 5% o bobl ifanc ag anghenion cyfathrebu y nodwyd eu hanghenion cyn iddynt ymuno â'r System Cyfiawnder Ieuenctid.

Mae 40% o bobl ifanc sydd mewn cysylltiad â'r system gyfiawnder yn ei chael hi'n anodd cael mynediad at ac elwa o ymyriadau a rhaglenni llafar.

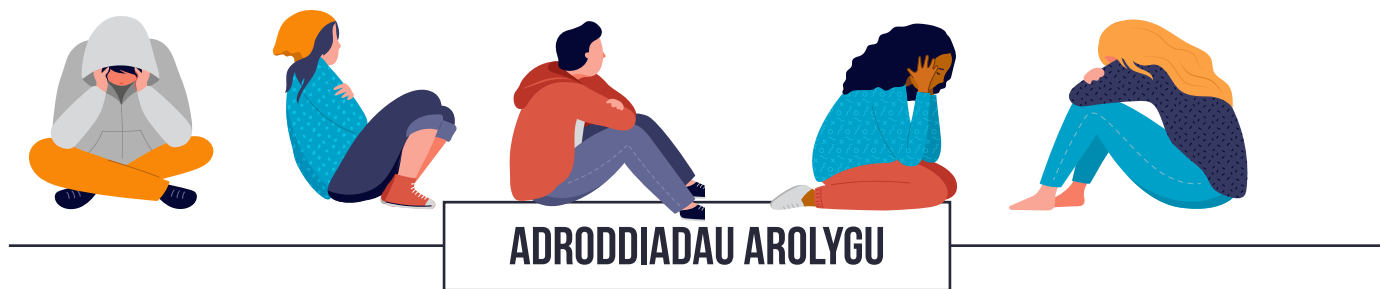
Datgelodd y tîm cyfiawnder ieuencid therapi lleferydd ac iaith mwyaf sefydledig yng Nghymru yng Nghastell-nedd Port Talbot ac Abertawe yn eu hadroddiad gwasanaeth blynyddol ar gyfer 2023-2024 fod 89% o'r bobl ifanc yn y gwasanaeth wedi'u nodi ag anghenion lleferydd, iaith a chyfathrebu.

Gall y goblygiadau i berson ifanc ag SLCN o fewn y GCI fod yn ddifrifol. O fewn y GCI, mae pobl ifanc ag anghenion lleferydd, iaith a chyfathrebu yn wynebu sefyllfaoedd lle mae angen y gallu arnynt i ddeall a chadw gwybodaeth gymhleth mewn amgylchiadau llawn straen. Mae angen iddynt ddeall y prosesau y maent yn ddarostyngedig iddynt yn ogystal â chyfathrebu a rhyngweithio'n hyfedr ag ystod eang o unigolion. Nid yn unig y mae'r SLCN o bobl ifanc yn cyfrannu at eu mynediad i'r system cyfiawnder troseddol, ond unwaith yn y GCI, gall Pobl ifanc ag SLCN brofi anawsterau gyda llawer o brosesau sy'n gofyn am y gallu i ddeall

gwybodaeth gymhleth mewn sefyllfaoedd llawn straen.

Mae pobl ifanc ag anghenion lleferydd, iaith a chyfathrebu yn aml yn cael trafferth darparu gwybodaeth naratif mewn modd rhesymegol a dilyniannol. Mae'r sgil hon yn bwysig yng nghyfweliadau'r heddlu a phrosesau llys a gall camddealltwriaeth arwain at bobl ifanc yn gwneud dewisiadau anwybodus a allai arwain at dderbyn neu ddedfryd amhriodol. Mae hyn yn arwyddocaol gan fod 80% o'r ynadon yn yr arolwg wedi dweud bod agwedd ac ymarweddiad person ifanc yn dylanwadu i raddau neu raddau helaeth ar eu penderfyniad i ddedfrydu. Er bod cynnydd wedi bod yn nifer y therapyddion lleferydd ac iaith a gyflogir o fewn gwasanaethau cyfiawnder ieuencid yn ystod y flwyddyn ddiwethaf, nid oes unrhyw swyddi therapyddion lleferydd ac iaith yn parhau i gael eu hariannu gan wasanaethau cyfiawnder ieuencid yng Ngogledd Cymru. Mae llawer o'r swyddi newydd mewn rhannau eraill o Gymru wedi'u hariannu ar sail cyfnod penodol drwy gyllid y Rhaglen Trawsnewid gan y Weinyddiaeth Gyfiawnder. Mae'r cyllid hwn i fod i ddod i ben ym mis Mawrth 2025 ac nid oes unrhyw ffrwd ariannu bellach wedi'i chyhoeddi eto.

Rydym wedi adolygu adroddiadau arolygu cyfiawnder ieuencid diweddar a chynlluniau cyfiawnder ieuencid yng Nghymru.

Mae Arolygiaeth Carchardai Ei Mawrhydi yn mynd ati i ystyried darpariaeth lleferydd, iaith a chyfathrebu fel rhan o'r drefn arolygu er ei bod yn ofyniad anstatudol ar gyfer timau cyfiawnder ieuencid. Mae gwasanaethau sy'n cyflogi therapyddion lleferydd ac iaith fel Sir Gaerfyrddin a Chasnewydd i'w canmol.

I'r gwrthwyneb, mae'r rhai nad ydynt yn darparu darpariaeth lleferydd, iaith a chyfathrebu yn cael eu beirniadu mewn adroddiadau. Roedd mynediad at gymorth lleferydd, iaith a chyfathrebu i blant yn destun ar draws adroddiadau arolygu diweddar o Gonwy a Sir Ddinbych, Gwynedd ac Ynys Môn a Sir y Fflint.

Roedd gan bob un o'r tair partneriaeth cyfiawnder ieuencid argymhellion uniongyrchol i fynd i'r afael â'r bwch yn y ddarpariaeth lleferydd, iaith a chyfathrebu i blant a sicrhau bod gwasanaethau'n cael eu darparu sy'n asesu ac yn ymateb i anghenion cyfathrebu plant.

Mae'r budd i bobl ifanc yn y system gyfiawnder sy'n cael mynediad cynnar at Therapyddion Lleferydd ac iaith yn glir, o ran darparu gwasanaethau a chanlyniadau i'r rheini yn y system gyfiawnder.

CYNLLUNIO GWEITHLU

Er gwaethaf pryderon ynghylch nifer y bobl ifanc ag anghenion lleferydd, iaith a chyfathrebu yng Nghymru, gwrthododd Llywodraeth Cymru argymhellion hanfodol i ehangu mynediad at therapi lleferydd ac iaith ar gyfer y grŵp agored i niwed hwn, gan nodi diffyg therapyddion yn hytrach na mynd i'r afael â'r angen.

Cadwodd Addysg a Gwella Iechyd Cymru (AaGIC) y ffigurau comisiynu ar gyfer therapi lleferydd ac iaith ar 49 o 2020 i 2023 yng Nghynllun Addysg a Hyfforddiant (ETP) AaGIC er gwaethaf cychwyn ail gwrs israddedig ym Mhrifysgol Glyndŵr Wrecsam gyda dim ond deg lle. Ar yr un pryd, bu gostyngiad yn nifer y lleoedd a gomisiynwyd ym Mhrifysgol Metropolitan Caerdydd. Rydym wedi gwneud rhywfaint o gynnydd gyda niferoedd comisiynu dros y flwyddyn ddiwethaf, gyda chynnydd o 6 lle ychwanegol yn 2023/24 a chynnydd arfaethedig o 3 yn 2025/6.

Mae gennym bryderon sylweddol ynghylch hyfywedd cwrs mor fach yn Wrecsam. Mae'n bryder hefyd nad ydym yn hyfforddi'r un nifer ym Met Caerdydd ag o'r blaen, nid yw'r naill gwrs na'r llall wedi cyrraedd y capasiti ar gyfer addysgu gwaith.

Mae casglu gwybodaeth gan sefydliadau addysg uwch yng Nghymru yn awgrymu bod galw mawr am y cwrs therapi lleferydd ac iaith. Nid ydym yn rhagweld y byddem yn ei chael yn anodd llenwi nifer cynyddol o leoedd a gomisiynir.

Rydym hefyd yn ymwybodol bod lleoedd myfyrwyr wedi cynyddu'n sylweddol mewn gwledydd eraill. Mae cofnodion aelodaeth RCSLT yn awgrymu bod nifer yr Therapyddion Lleferydd ac Iaith sy'n cymhwyso yn Lloegr wedi dyblu yn y degawd diwethaf.

Mae ein data aelodaeth yn datgelu bod llai o therapyddion lleferydd ac iaith y pen o'r boblogaeth yng Nghymru nag unrhyw ran arall o'r DU.

GOFYNION RCSLT

- Cynnydd parhaus yn y nifer comisiynu ar gyfer therapyddion lleferydd ac iaith yng Nghymru a gwell cynllunio gweithlu ar gyfer y proffesiwn yng Nghymru fel rhan o gynllun gweithlu Gweithwyr Proffesiynol Perthynol i Iechyd.
- Dylid cynnwys therapyddion lleferydd ac iaith o fewn pob Tîm Troseddau Ieuenctid ledled Cymru. Byddai hyn yn hwyluso datblygiad tîm aml-asiantaeth ac aml-ddisgyblaethol o'r ymyriadau priodol i gefnogi pobl ifanc gyda'u sgiliau lleferydd, iaith a chyfathrebu.
- Ysgrifennu at y Weinyddiaeth Gyfiawnder i gael y wybodaeth ddiweddaraf am gyllid y Rhaglen Newid ar ôl mis Mawrth 2025 ac a fydd ffrydiau ariannu yn y dyfodol yn blaenoriaethu therapi lleferydd ac iaith.